

همایش پرندگان

بازآفرینی و تصویرگری: پیتیر سیس

مترجم: زهره قایینی

ناشر: کتاب‌های تاک / موسسه پژوهشی تاریخ ادبیات کودکان

گروه سنی: دوازده سال به بالا

درباره‌ی کتاب

پیتیر سیس با بازآفرینی و تصویرگری کتاب منطق‌الطیر عطار، یکی از شاهکارهای ادبیات فارسی و از برجسته‌ترین آثار منظوم عرفانی سده‌ی دوازدهام ایران، معناهای نهان در این اثر را از دید خود در کتاب «همایش پرندگان» آشکار کرده است. او همچنین در «همایش پرندگان» رنج و زیبایی را در سفر انسان از جهان مادی تا جهان معنا به نمایش گذاشته است. کتاب «همایش پرندگان» در شمار اندک کتاب‌های تصویری قرار دارد که برای مخاطبان نوجوان، جوان و بزرگ‌سال خلق شده است.

در این کتاب، گونه‌های گوناگون پرندگان با هدایت هدهد به جست‌وجوی پادشاه واقعی خود، سیمرغ، می‌روند. هدهد پرندگان را آگاه می‌کند که تا رسیدن به کوه قاف، جایی که سیمرغ زندگی می‌کند، خطرهای بسیاری در کمین آن‌هاست. به همین سبب شماری از پرندگان از ترس رویارویی با این خطرها از راه باز می‌ایستند. شماری دیگر در گذر از هفت وادی کاوش، عشق، شناخت، وارستگی، یگانگی، شگفتی و مرگ جان خود را از دست می‌دهند و در نهایت آن پرندگانی که با کوشش بسیار به کوه قاف می‌رسند، درمی‌یابند که سیمرغ پادشاه، کسی جز خود آن‌ها نیست.

تاریخچه‌ی بازنویسی و بازآفرینی و اهمیت آن

گردآوری و بازنویسی ادبیات کهن در ایران از دوره‌ی مشروطه در کانون توجه قرار گرفت که می‌توان آن را نشانه‌ای از پدیدار شدن نگرش چندسویه در جامعه‌ی نو دانست. در این جوامع نه تنها فرهنگ نو و دستاوردهای آن، بلکه شناخت فرهنگ و ادبیات گذشته اهمیت می‌یابد. پیوند بین گذشته‌ی فرهنگی و اکنون آن، در بستر چنین جوامعی استوارتر می‌شود و رشد می‌کند. پاسداری از فرهنگ و ادبیات کلاسیک و عامیانه، ریشه در فرهنگ مدرن داشت و برآمده از اندیشه‌های علمی بود که این منابع را مهم‌ترین ابزار شناخت فرهنگ، سنت‌ها و شیوه‌های رفتار گذشتگان می‌شمرد.

در گستره‌ی ادبیات کودکان نیز نقش گردآوری و بازنویسی فرهنگ عامیانه و ادبیات کهن از این کنش و واکنش جدا نیست. در ایران، راه گذار از ادبیات سنتی به ادبیات نو کودکان، با گردآوری‌ها و بازنویسی‌ها هموارتر شد.

ادبیات کهن ایران سرچشمه‌ی بی‌پایان بازنویسی و بازآفرینی برای کودکان و نوجوانان شمرده می‌شود. گستردگی و گوناگونی این ادبیات که از ادبیات اسطوره‌ای و حماسی تا ادبیات دینی، تاریخی، عاشقانه، اخلاقی، اندرزی، طنز و حکایت‌ها را دربرمی‌گیرد، آن را برای کودکان و نوجوانان گیرا و پرکشش ساخته است. فضای ذهنی کودکان و نوجوانان با خواندن و درگیر شدن با این متن‌ها، از جنبه‌ی فرهنگی غنای بیش‌تری می‌یابد.

از سال‌های آغازین دهه‌ی چهل، برخی با بهره جستن از ادبیات اساطیری، عامیانه و کلاسیک ایران به بازآفرینی آثاری برای کودکان و نوجوانان پرداختند مانند مهرداد بهار و مهدخت کشکولی. ماندگارترین و پرخواننده‌ترین مجموعه بازنویسی‌های ادبیات کلاسیک را مهدی آذریزدی برای کودکان و نوجوانان منتشر کرد.

اما آنچه پیوسته در این بازنویسی‌ها و بازآفرینی‌ها اهمیت داشته است، شیوه‌ی برخورد بازنویس و بازآفرین با منابع و برداشت ویژه از آن‌هاست. چه‌گونه باید با چنین آثاری برخورد کرد و از آن‌ها سود برد؟

م. آزاد درباره‌ی اهمیت بازآفرینی می‌گوید: «بازآفرینی به معنای آفرینش دیگر است. شاعر یا نویسنده آزاد است با حفظ عناصر و خطوط کلی، محتوا و ساخت داستان را براساس درون‌مایه‌ای نو، از نو دگرگون کند. راز غنای میراث ادبی کهن ما در همین بازآفرینی و نو ساختن است.»

بیتر سیس پس از مطالعه‌ی عمیق منطق‌الطیر عطار از منابعی چندگانه، برداشت‌های خود را به کمک واژه‌های اندک و تصویرهای غنی و پرمعنا با مخاطبان کتاب «همایش پرندگان» سهیم شده است تا درک این شاهکار پیچیده ادبی را حتا برای نوجوانان هموار سازد.

عطار نیشابوری کیست؟

فریدالدین محمد عطار نیشابوری مشهور به شیخ عطار نیشابوری عارف و شاعر ایرانی سده‌های ششم و هفتم هجری است. او در نیشابور به دنیا آمد و هنگام حمله‌ی مغول کشته شد. منطق‌الطیر و تذکرةالاولیا از مهم‌ترین آثار به‌جای مانده‌ی عطار است. منطق‌الطیر شرح سفر مرغان است در جست‌وجوی حقیقت و تذکرةالاولیا سرگذشت‌نامه‌ی عارفان.

محمدرضا شفیعی کدکنی در مقدمه‌ای که بر منطق‌الطیر نوشته است اشاره می‌کند که شخصیت عطار در «ابر ابهام» است و اطلاعات ما حتا درباره‌ی سنایی، که یک قرن پیش از عطار می‌زیسته، بسیار بیش‌تر از اطلاعاتی است که از عطار در دست داریم.

کودکی عطار با طغیان ترکان غُر همراه شد؛ او داروسازی و داروشناسی را از پدرش آموخت و به کار عطاری و درمان بیماران می‌پرداخت. مرگ عطار در سال ۶۱۸ هجری قمری به هنگام حمله‌ی مغول بود؛ او در نزدیکی دروازه‌ی شهر به دست سربازان مغول کشته شد. افزون بر این، تمام آثار او سوزانده شد و آثاری که از عطار در دست است تنها آثاری است که پیش از حمله‌ی مغول، به سایر شهرها برده شده بودند. اسرارنامه، الهی‌نامه، مصیبت‌نامه، مختارنامه، منطق‌الطیر، تذکرة‌الاولیا و دیوان اشعار از آثار به‌جا مانده از شیخ عطار است. مقبره‌ی شیخ عطار در شهر نیشابور است.

درباره‌ی پیتر سیس خالق کتاب

پیتر سیس تصویرگر، نویسنده و فیلم‌ساز ستایش‌شده‌ی بین‌المللی است. او در شهر برنو کشور چک به دنیا آمد و اینک در آمریکا زندگی می‌کند. پیتر سیس تاکنون بیش از پنجاه کتاب کودک را تصویرگری کرده است که متن بسیاری از آن‌ها را هم خود نوشته است. کتاب‌های کودکانه‌ی پیتر سیس اغلب با تصویری از نقشه‌ها و دعوت خوانندگان به پیوستن به او در کشف جهان آغاز می‌شود.

سیس در سال ۲۰۱۲ جایزه‌ی هانس کریستیان اندرسن را به سبب داشتن سهم جاودان در ادبیات کودکان جهان از آن خود کرد.

این هنرمند برجسته در راستای کمک به ترویج برنامه‌ی کتابخوانی «با من بخوان» در مناطق محروم ایران، حق انتشار کتاب «همایش پرندگان» در ایران را به موسسه پژوهشی تاریخ ادبیات کودکان واگذار کرده است.

چگونه کتاب را با کودکان و نوجوانان سهیم شویم؟

کتاب باکیفیت کتابی است که لایه‌های گوناگونی برای کشف کردن دارد. از این رو یک کتاب باکیفیت را می‌توان بارها برای کودکان بلندخوانی و هر بار بر یک جنبه یا هدف تمرکز کرد. اما پیش از بلندخوانی یک کتاب مربی- بلندخوان خود باید لایه‌های کتاب را به خوبی بشناسد. برای این که کتاب را با کودکان سهیم شویم، باید در ابتدا خودمان بتوانیم زیبایی‌ها و شگفتی‌های یک داستان را ببینیم و این امر بدون خوب خواندن متن و تصاویرش امکان‌پذیر نیست. اگر ما به عنوان یک مادر، یک پدر، یک مربی، یک معلم و یک خواننده‌ی کتاب، مهارت کشف لایه‌های پنهان داستان را به دست نیاوریم و از زوایای پنهان آن لذت نبریم نمی‌توانیم آن را به خوبی با کودکان شریک شویم. در بخش پایانی این دستنامه لینک دو نوشته از سایت کتابک آمده است که به آموزگاران، مربیان یا والدینی که می‌خواهند این کتاب را برای کودکان و نوجوانان بلندخوانی کنند کمک می‌کند تا لایه‌های پنهان داستان را بهتر و عمیق‌تر بشناسند. پیشنهاد می‌کنیم که پیش از بلندخوانی و انجام فعالیت‌ها، این دو نوشته را مطالعه کنید.

توجه: فعالیت‌ها و گفت‌وگوهایی که در این دستنامه آمده است، پیشنهادهایی برای بلندخوانی و سهیم شدن این کتاب با کودکان و نوجوانان است. بدیهی است انجام همه‌ی فعالیت‌ها در یک نشست امکان‌پذیر نیست. بلندخوان می‌تواند هر بار کتاب را با یک رویکرد و با تمرکز بر هدف مشخصی بخواند و فعالیت مرتبط با آن را انتخاب و اجرا کند.

فعالیت‌های پیش از بلندخوانی

آموختن واژه‌ها

هدف: شناسایی واژه‌های نو، درک مطلب.

برای کمک به فهم واژه‌های جدید و درک مطلب روش‌های گوناگونی وجود دارد. خوب است پیش از برگزاری هر نشست، واژگانی را که احتمال می‌دهید کودکان و نوجوانان در فهم‌شان مشکل داشته باشند، مشخص کنید (مانند وادی، شوریدگی، نیک‌اختری، مانایی و ...).

روز برگزاری نشست این واژه‌ها را روی تخته بنویسید. می‌توانید از هر کودک بخواهید روی واژه‌ای کار کند یا گروهی را به کار روی یک واژه بگمارید. کاغذهایی در اختیار آن‌ها قرار دهید یا از آنان بخواهید فعالیت را در دفترشان انجام دهند. بخش‌بندی زیر را روی تخته بکشید و از کودکان بخواهید کاغذ یا صفحه‌ی دفترشان را به همین شکل بخش کنند.

توضیح:
تصویر:
واژه‌های کلیدی:
جمله‌سازی :

سپس از آن‌ها بخواهید هر یک از خانه‌های این برگه را به شکل زیر پر کنند:

- **توضیح:** آنچه پیش از این درباره‌ی واژه می‌دانستند را بنویسند. با دوستان‌شان درباره‌ی معنای واژه هم‌فکری کنند. به واژه‌نامه‌ها مراجعه کنند و معنای واژه را بیابند و در این بخش بنویسند.

- **تصویر:** تصویری که با شنیدن واژه به ذهن‌شان می‌رسد را نقاشی کنند.

- **واژه‌های کلیدی:** منظور از واژه‌های کلیدی، واژه‌هایی است که شنیدن آن‌ها واژه‌ی اصلی را به ذهن‌مان می‌آورد. استفاده از واژه‌های کلیدی برای یادگیری واژگان دشوار بسیار سودمند است و باعث می‌شود معنای واژه در خاطر بماند. برای نمونه ممکن است فردی برای سبک‌سری، عبارت «سر سبک و بی‌فکر» را به‌عنوان واژه‌ی کلیدی برگزیند. هر فردی برای یادگیری یک واژه، عبارت خاص خودش را به عنوان واژه‌ی کلیدی برمی‌گزیند که ممکن است حتا در نگاه اول به واژه‌ی اصلی بی‌ربط به نظر برسد. کودکان را در گزینش واژه‌ی کلیدی آزاد بگذارید و تنها از آن‌ها بخواهید چگونگی پیوند واژه‌ی کلیدی با واژه‌ی اصلی در ذهن‌شان را توضیح دهند.

- **جمله‌سازی:** برای شناخت نوع واژه و نقش دستوری واژگان در جمله از کودکان بخواهید در این بخش نیز جمله‌ای با واژه‌ی مورد نظر بسازند.

در پایان از هر یک از کودکان یا نماینده‌ی گروه‌ها بخواهید واژه‌ای را که بررسی کرده‌اند برای کودکان دیگر نیز بخوانند تا همه‌ی کلاس با مفهوم واژه‌های جدید آشنا شوند.

هنگام بلندخوانی

تصویرهای کتاب «همایش پرندگان» سرشار از غنایی شاعرانه و جزئیاتی برای اندیشیدن است. از ابتدای بلندخوانی نوجوانان را به تماشای تصاویر کتاب، از جلد و آستر بدرقه تا صفحه‌ی پایانی، دعوت کنید. در طول بلندخوانی هم در ورق زدن صفحات شتاب نکنید تا هر مخاطب بتواند آنچه را شنیده است با جزئیات تصویر پیوند زند. پس از بلندخوانی کتاب را در دسترس آن‌ها قرار دهید تا با دقت و حوصله به جزئیات تصویرها نگاه کنند.

بعضی از عناصر تصویری در این کتاب اهمیتی ویژه در درک محتوای فلسفی اثر دارند و بهتر است هنگام بلندخوانی نگاه و توجه نوجوان را به آن‌ها جلب کنیم:

- تصویر عطار که در آغاز خود هدهد می‌شود و داستان را به پیش می‌برد و در پایان دوباره به شکل عطار درمی‌آید. با این تفاوت که عطار از جوانی به میان‌سالی رسیده است.
- تصویر پرندگانی که گرد هدهد آمده‌اند در یک صفحه بی‌رنگ و در صفحه‌ی بعد رنگی است. آن‌چه در تصویر تغییر کرده است طومار هدهد است که گشوده شده و از سیم‌رغ به پرندگان می‌گوید.
- در نمادشناسی تصویری، دایره، نمادی است از آسمان، حرکت، زمان و چرخ هستی. دایره همچنین بر مفهوم کمال، وحدت و یگانگی، جاودانگی و ابدیت دلالت دارد. تصویرگر برای انتقال غیرمستقیم این مفاهیم از نمادها، شکل‌های دایره‌ای یا ترکیب بندی‌های دوار در اغلب صفحه‌ها استفاده کرده است.
- هزارتوها مسیرهای پیچیده‌ای هستند که رسیدن به انتهای آن‌ها مستلزم تلاش و تفکر است. در بیش‌تر شکل‌های دوار به تصویر درآمده در این کتاب هزارتوهای وجود دارد که بر دشواری رسیدن به کمال، یگانگی و جاودانگی اشاره می‌کند.
- کوه قاف در مرکز دایره‌ای که سی مرغ پس از گذر از هفت وادی به آن می‌رسند قرار دارد. در هر صفحه تصویر بزرگ‌تر می‌شود و قاف نمایان‌تر.
- وادی‌ها رنگ‌های گوناگون دارند. رنگ‌ها متناسب با آن‌چه در آن وادی می‌گذرند انتخاب شده‌اند.

پس از بلندخوانی

گفت‌وگوی پس از بلندخوانی

گفت‌وگو پیرامون مفاهیم پیچیده‌ی نهفته در این داستان، به زمان مناسب و کافی در کنار اشتیاق و حوصله‌ی نوجوانان نیاز دارد. با توجه به شرایط می‌توانید تعدادی از پرسش‌های زیر یا همه‌های آن‌ها را با نوجوانان در میان بگذارید. بهتر است هنگام گفت‌وگو کتاب را کنار خود داشته باشید تا اگر نیاز به یادآوری جمله یا تماشای دوباره‌ی تصویری بود، به آن رجوع کنید.

- از نوجوانان بپرسید از خواندن این کتاب چه احساسی داشتند؟ و چه چیزی در کتاب برای‌شان جذاب‌تر بود؟

- یادآوری کنید که تصویر بی‌رنگ پرندگان پس از شنیدن پیام هدهد رنگی شد، از نوجوان‌ها بپرسید چه پیامی به آن‌ها امید و به زندگی‌شان رنگ می‌دهد؟
- پس از شنیدن پیام هدهد، بعضی پرندگان دودل بودند و برخی ترسیده بودند. از نوجوان‌ها بپرسید به نظر آن‌ها دلیل ترس و شک پرندگان چه بود؟ در ادامه بپرسید تا به حال برای‌شان پیش آمده برای آغاز کاری ترس و دلهره، یا دودلی داشته باشند؟
- درباره‌ی وادی نخست گفت‌وگو کنید. به نظرشان پرنده‌ها به چه چیزهایی وابسته و دلبسته بودند؟
- نظر نوجوانان را درباره‌ی این‌که پرنده‌ی وسواسی فکر می‌کرد برای راه افتادن باید همه جا را جست‌وجو کرد، جویا شوید. از آن‌ها بپرسید فکر می‌کنند پرنده روی چه موضوعی وسواس داشت؟ و به نظرشان پاسخ هدهد به او به چه معنی بود؟
- درباره‌ی وادی دوم با نوجوانان گفت‌وگو کنید. از آن‌ها بپرسید به نظرشان عشق چیست؟ پرندگان به چیزی عشق می‌ورزند؟ فکر می‌کنند چرا هرگز نمی‌توان عشق را دفن کرد؟
- از نوجوانان بپرسید به نظرشان چرا هدهد گفت: «در وادی شناخت هیچ نمی‌شناسیم؟» اهمیت شناخت در چیست؟ در زندگی از چه چیزهایی باید شناخت به دست آوریم؟
- از نوجوانان بپرسید به نظرشان چرا در وادی وارستگی ماهیان کوچک تواناتر از نهنگ هستند؟ چرا هدهد به پرندگان گفت: «در این هنگام، اندیشه‌ی باز ایستادن را از سر بیرون کنید؟»
- یادآوری کنید هدهد به پرنده‌ی کوچکی که خودش را باور نداشت گفت: «همه روزها فراز و فرود دارند پرواز کن و قلبت‌ات را پاک نگه دار.» از نوجوانان بپرسید تا به حال احساسی مشابه احساس پرنده‌ی کوچک داشته‌اند؟ روزهایی که در فرود هستند چه می‌کنند؟
- از نوجوانان بپرسید به نظرشان چرا وادی شگفتی هراس‌آور بود؟ فکر می‌کنند چرا رویارویی با موضوع‌های ناآشنا و غریب ترسناک و دردآور است؟ تا به حال موضوعی ناآشنا سبب ترس‌شان شده است؟

- از نوجوانان بخواهید نظرشان را درباره‌ی جمله‌ی هدهد که گفت: «وادی‌ها همه خواب و خیال بودند. ما هنوز نرفته‌ایم و تازه در آغاز راهیم.»، با جمع در میان بگذارند.
- از نوجوانان بپرسید فکر می‌کنند چه شد که هدهد پس از رسیدن به کوه قاف گفت که در پندار و خیالی‌واهی بوده است؟
- عبارت «و آن‌ها دریافتند که خود، سیمرغ پادشاه هستند و آن سیمرغ پادشاه هر یک از آن‌ها هستند» را بار دیگر برای نوجوانان بخوانید و نظر آن‌ها را درباره‌ی این عبارت جویا شوید.
- نظر نوجوانان را به تغییر ظاهر عطار شاعر در ابتدا و انتهای داستان جلب کنید. از آن‌ها بپرسید فکر می‌کنند این مسیر و هدهد شدن چه اثری بر عطار داشت؟

نوشتن نقد یا معرفی داستان

هدف: تقویت مهارت‌های نوشتاری، تشویق به اندیشیدن.

پس از خواندن داستان از کودکان و نوجوانان بخواهید در یک یا دو پاراگراف نظر خود را درباره‌ی داستان، شخصیت‌ها یا شیوه‌ی نگارش آن بنویسند و ضمن معرفی کتاب و داستان به دیگران، آن‌ها را به خواندن کتاب تشویق کنند. می‌توانید نوشته‌های برگزیده را روی دیوار کلاس بزنید یا در صورت داشتن فضای مناسب، جایی در راهروی مدرسه یا هر جای دیگری را که محل گذر دانش‌آموزان کلاس‌های دیگر باشد، به این نقدهای کوتاه ادبی اختصاص دهید. کودکان می‌توانند پس از هر نشست به این روش نظر خود را درباره‌ی داستان یا کتابی که خوانده‌اند با دیگران در میان بگذارند.

نوشتن گروهی

هدف: تقویت مهارت‌ها و خلاقیت‌های نوشتاری، هدایت تخیل.

پس از پایان نشست بلندخوانی از کودکان بپرسید به نظر آن‌ها این داستان درباره‌ی چه بود. اجازه دهید هرچه به ذهن‌شان می‌رسد، بگویند. مواردی را که کودکان اشاره می‌کنند، روی تخته بنویسید و به آن‌ها بگویید که می‌خواهید به صورت گروهی داستانی با همین مفاهیم بنویسید. با هم‌فکری و گفت‌وگو با کودکان درباره‌ی موارد مطرح‌شده، موضوعی برای نوشتن یک داستان جدید انتخاب کنید.

جمله‌ای را روی یک برگه بنویسید و برگه را به نفر اول بدهید. می‌توانید جمله‌ای از همین کتاب یا کتاب‌های دیگر برگزینید یا خودتان جمله‌ای بنویسید. نفر اول پس از بلندخوانی آن جمله یا عبارت، جمله یا جملاتی را به آن اضافه می‌کند و به نفر بعدی می‌دهد. به همین ترتیب برگه و قلم دست به دست می‌چرخند و کودکان با کمک هم دیگر داستان یا متنی درباره‌ی همان موضوع خاص می‌نویسند. می‌توانید هنگام کار، کودکان را برای گزینش واژه‌های درست، رعایت نشانه‌های نگارشی و کاربرد درست دستور زبان راهنمایی کنید.

نمایش عروسکی - سایه

هدف: تقویت خلاقیت و تخیل، تمرین بیان، کار گروهی، آشنایی با تکنیک نمایش سایه.

با استفاده از وسایلی ساده و کمی خلاقیت می‌توانید نمایش ساده اما جذابی برای این کتاب ترتیب دهید. از آن‌جا که کتاب صحنه‌های متفاوت و شخصیت‌های زیادی دارد، می‌توانید از تکنیک نمایش سایه استفاده کنید، تا به راحتی و با کم‌ترین امکانات و هزینه قابل ساخت و اجرا با کودکان باشد.

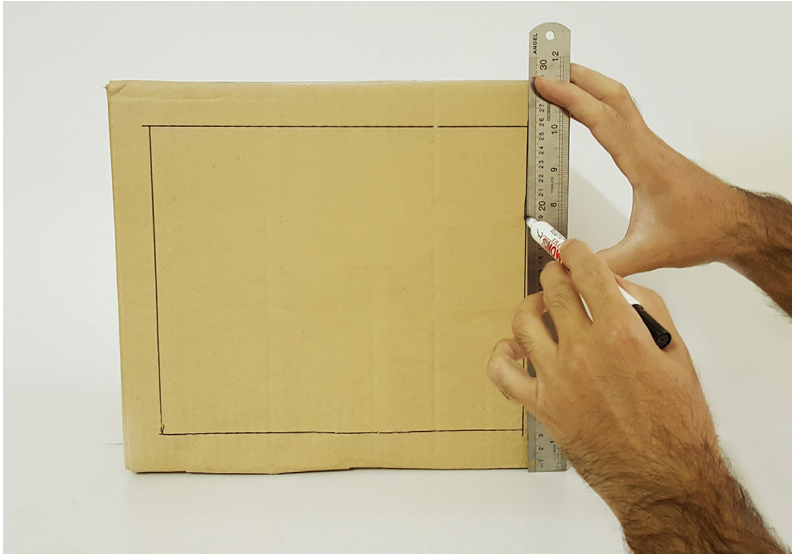
توجه: مراحل ساخت صحنه و شخصیت‌های این نمایش را با مشارکت همکاری کودکان انجام دهید.

آن‌چه برای ساخت صحنه و عروسک‌ها نیاز دارید:

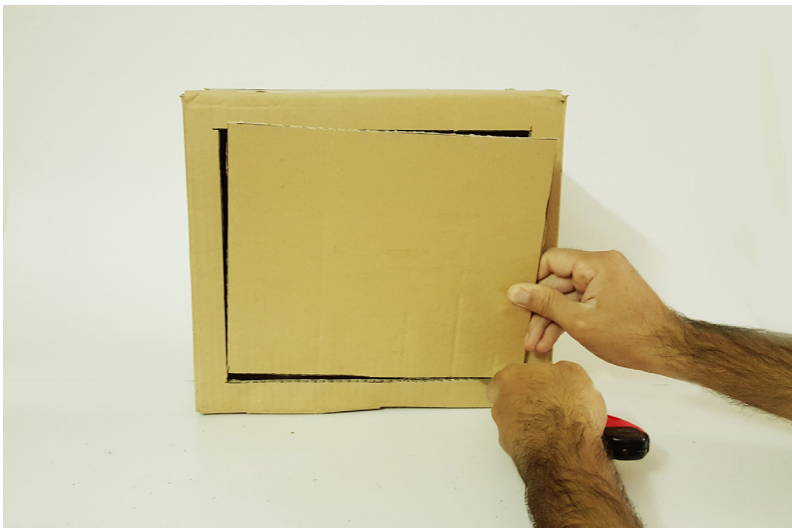
- کارتن مقوایی متوسط
- کاغذ پوستی
- مقوای مشکی یا تیره
- سیخ کباب چوبی
- دو عدد چوب نازک استوانه‌ای شکل
- کاتر
- چسب حرارتی و نوار چسب
- ماژیک و رنگ آکریلیک یا گواش
- چراغ قوه
- طلق رنگی

مراحل ساخت

۱. ابتدا یک کارتن مقوایی متوسط تهیه کنید و در قسمت جلو و پشت جعبه با خط کش و ماژیک یک قاب به شکل مستطیل بکشید.

۲. با کاتر قاب مستطیل را ببرید.

۳. با مقوا نوار باریکی ببرید و آن را مانند تصویر لوله کنید و چسب بزنید.

۴. لوله‌های مقوایی را داخل جعبه مانند تصویر با چسب حرارتی بچسبانید.

۵. سطح بیرونی جعبه مقوایی را با رنگ مشکی رنگ‌آمیزی کنید تا هنگام اجرا در تاریکی کمتر دیده شود.

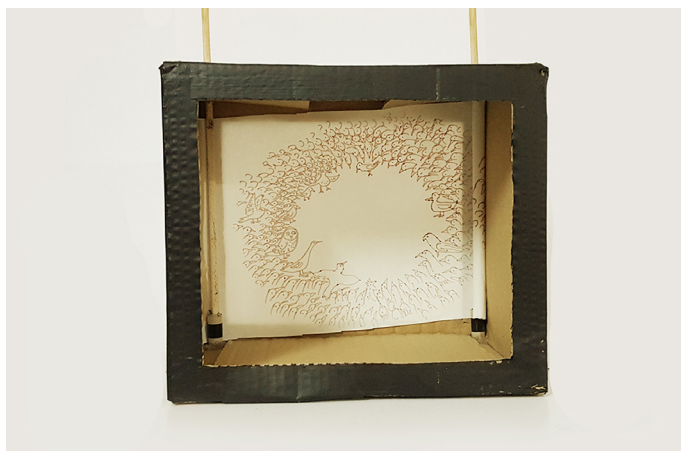
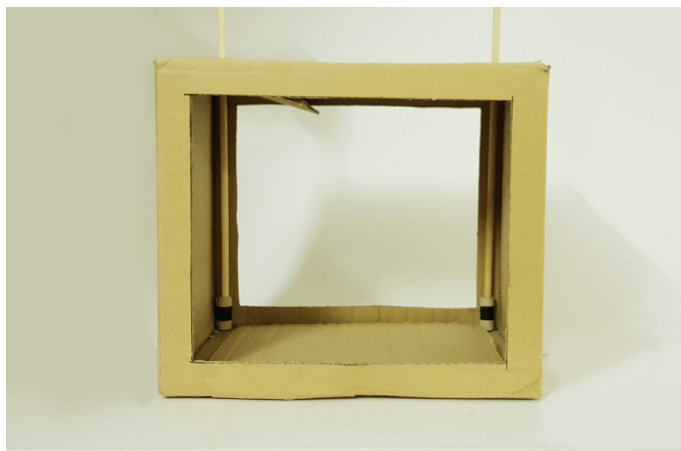
۶. صحنه‌های اصلی داستان را انتخاب کنید. یک کاغذ پوستی بردارید که طول آن زیاد و عرض آن به اندازه‌ی قاب نمایش باشد. صحنه‌های اصلی داستان را روی آن به شکل پشت سرهم و تومار نقاشی کنید. نگران نباشید، لازم نیست تصاویر شما عیناً مشابه تصاویر کتاب باشد! حتماً برای کشیدن تصاویر از

کودکان کمک بگیرید. اگر کاغذ پوستی با عرض زیاد ندارید می‌توانید تصاویر را روی کاغذی‌های پوستی جداگانه نقاشی کنید و سپس به هم بچسبانید. در ادامه خواهید دید که چگونه این تومار هنگام اجرای نمایش به شکل یک رول بزرگ در پشت صحنه، نمایش داده می‌شود.

۷. جعبه را از بالا سوراخ کنید و چوب‌ها را وارد آن کنید و همانند شکل زیر درون پایه‌های استوانه‌ای فرو کنید.

۸. مانند شکل زیر یک طرف رول کاغذ پوستی نقاشی شده را به یکی از چوب‌ها بچسبانید تا با چرخاندن چوب‌ها، صحنه‌ها یکی پس از دیگری حرکت کنند.

۹. شخصیت‌های اصلی داستان را روی مقوای مشکی یا تیره طراحی کنید و سپس با قیچی و کاتر مانند تصویر ببرید.

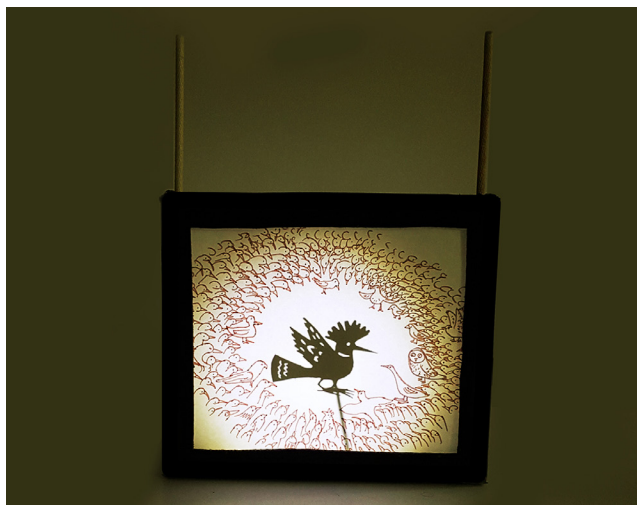
۱۰. سیخ‌های چوبی را با چسب حرارتی به شکل عمودی در پشت عروسک‌ها نصب کنید.

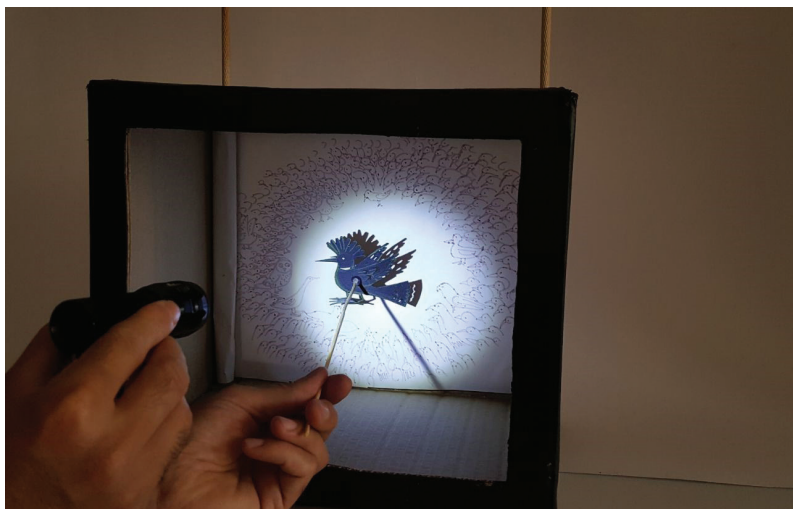
۱۱. صحنه‌های آتش و یا درخت را می‌توانید با طلق رنگی همانند تصویر ببرید و روی مقوا بچسبانید.

برای اجرای این نمایش عروسکی به چهار نفر از کودکان نیاز دارید. یکی از کودکان مسئول نور صحنه می‌شود، کودک دیگر از پشت عروسک‌ها را وارد صحنه می‌کند و یکی دیگر از کودکان با دست میله‌های چوبی را می‌چرخاند و صحنه‌ها را عوض می‌کند. کودک دیگری هم داستان را روایت می‌کند. برای موسیقی هنگام اجرا می‌توانید از آلبوم موسیقی سیمرغ ساخته حمید متبسم یا آثار حسین دهلوی و یا پرویز مشکاتیان استفاده کنید.

توجه: این نمایش باید در اتاق نسبتاً تاریک اجرا شود تا که بازی‌دهندگان دیده نشوند و همانند سینما تمرکز تماشاگران بر روی قاب تصویر باشد.

تحقیق درباره زندگی عطار و آثار او

هدف: آشنایی با ادبیات و تاریخ ایران.

نوجوانان را تشویق کنید درباره‌ی خالق اصلی این داستان، فریدالدین عطار نیشابوری جست‌وجو کنند. او در چه دوره‌ای می‌زیست؟ زندگی شخصی‌اش چگونه بوده است؟ چه آثاری از او به جا مانده است؟ در نوشته‌های‌اش به چه موضوع‌هایی پرداخته است؟ و ... سپس از آن‌ها بخواهید اطلاعات‌شان را با هم سهیم شوند و با منتخبی از آن‌ها یک روزنامه‌ی دیواری درست کنند.

ساختن کتاب مصور و اطلاعاتی درباره‌ی پرندگان

هدف: آشنایی با محیط زیست، آشنایی نوجوانان با پرندگان گوناگون، تمرین پژوهش، آموزش استفاده از فرهنگ‌ها و دایرةالمعارف‌ها، پیوند دادن کتابخوانی با درس علوم.

تصویرگر در کتاب «همایش پرندگان» پرندگان مختلفی را به تصویر کشیده است، پرندگانی مانند هدهد، اردک سرسبز، بلبل، توکان، کفچه‌نوک و غیره. هر پرنده را به

یک یا گروهی از کودکان بدهید تا درباره‌ی آن پژوهش کنند. از کودکان بخواهید درباره‌ی هر پرنده اطلاعاتی درباره‌ی زیستگاه، پراکنش در جهان (و ایران اگر در ایران نیز زندگی می‌کنند)، رژیم غذایی، رفتارهای جالب و زادآوری آن‌ها جمع‌آوری کنند. برخی از این پرندگان در معرض خطر انقراض هستند. می‌توانید درباره‌ی عوامل تهدید نسل آن‌ها و راه‌های حفاظت از آنان نیز پژوهش کنید. نتایج پژوهش را به شکل یک کتاب درآورید.

حافظه‌تان را بسنجید!

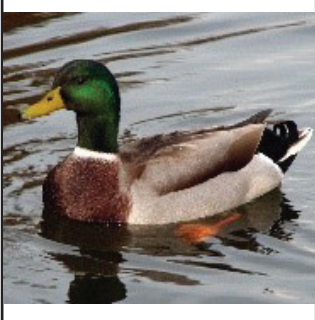
هدف: آشنایی با محیط زیست، تقویت حافظه و آشنایی با شکل و نام پرندگان، پیوند دادن بلندخوانی با درس علوم.

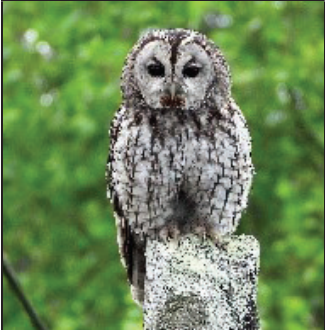
کارت‌هایی که در ادامه می‌بینید، تصویر تعدادی از پرندگانی که در کتاب آمده‌اند یا هم خانواده‌های‌شان را نشان می‌دهد. از آن‌ها کپی بگیرید و ببرید. سپس در کارت‌های دیگری به همان اندازه، نام پرندگان را نیز بنویسید. هنگام بازی کارت‌ها را به پشت برگردانید. هر نفر در هر نوبت دو کارت را بر می‌گرداند و اگر کارت‌های‌اش تصویر و نام یک پرنده باشد، برنده‌ی آن جفت کارت می‌شود. بازی به همین شکل تا تمام شدن کارت‌ها ادامه می‌یابد. به دلخواه خود می‌توانید تصویر و نام پرندگان دیگری را به بازی اضافه کنید.

نام پرندگان

۱. توکانِ توکو	۹. زنبورخوار معمولی
۲. توکای سیاه	۱۰. عقاب سرسفید
۳. هدهد	۱۱. عقاب ماهیگیر
۴. فلامینگوی بزرگ	۱۲. جغد جنگلی
۵. کفچه‌نوک	۱۳. درنای آفریقایی
۶. جغد برفی	۱۴. دارکوب باغی (سوری)
۷. اردک سرسبز	۱۵. گیلان‌شاه دم‌سیاه
۸. پلیکان سفید	

	۲		۱
	۴		۳
	۶		۵
	۸		۷

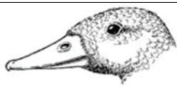
	۱۰		۹
	۱۲		۱۱
	۱۴		۱۳
			۱۵

سازگاری‌ها را پیدا کنید!

هدف: آشنایی با محیط زیست، آشنایی با ویژگی‌های ظاهری پرندگان متناسب با زیستگاه آن‌ها، پیوند دادن بلندخوانی با درس علوم.

با نگاه به بدن یک پرنده، حتی اگر از قبل آن را نشناسید و ویژگی‌های‌اش را ندانید، می‌توانید حدس بزنید این پرنده در چه زیستگاهی زندگی می‌کند و چه می‌خورد. تنها کافی است که اطلاعاتی درباره‌ی انواع سازگاری‌های اندام‌های بدن پرندگان داشته باشید. در دو جدول زیر انواع نوک و پای پرندگان را همراه با نوع سازگاری آن‌ها را می‌بینید. دو جدول را برای کودکان توضیح دهید. سپس پرنده‌ای از میان پرندگان کتاب را مشخص کنید تا با کمک جدول حدس بزنند چه می‌خورد و کجا زندگی می‌کند. پس از آن درباره‌ی آن پرنده جست‌وجو کنید تا درستی حدس‌های‌تان را بسنجید.

سازگاری شکل پا در پرندگان	
مناسب برای نیفتادن! یک انگشت بلند در عقب برای حلقه کردن دور شاخه‌ها، مانند کلاغ	
مناسب برای راه رفتن! انگشتان کشیده و پهن برای فرو نرفتن در گل، مانند شترمرغ	
مناسب برای بالا رفتن! دو انگشت در جلو و دو انگشت در عقب برای محکم گرفتن تنه‌ی درختان، مانند دارکوب	
مناسب برای بریدن! ناخن‌های تیز برای بریدن گوشت طعمه، مانند عقاب	
مناسب برای کاویدن! انگشتانی کشیده و ناخن‌هایی تیز برای کاویدن خاک به دنبال غذا، مانند مرغ	
مناسب برای شنا کردن! پرده میان انگشتان برای آسان کردن شنا در آب، مانند اردک	

سازگاری شکل منقار در پرندگان	
کوتاه، گرد و مخروطی پرندگان زیادی چنین منقاری دارند. این نوع منقار هم برای شکستن دانه و هم خوردن حشرات مناسب است.	
اسکنه* مانند، تخت و نوک‌تیز منقاری قوی که ابتدای آن پهن است و به تدریج باریک می‌شود و شکلی مخروطی می‌سازد. این منقار برای کندن لانه و جست‌وجوی غذا در تنه‌ی درختان مناسب است. پرندگان با این نوع منقار بیشتر از حشراتی که زیر پوست درختان زندگی می‌کنند تغذیه می‌کنند. * اسکنه: ابزاری چوبی که نجارها با آن چوب را سوراخ می‌کنند.	
بلند، نازک و لوله‌ای شبهه نی و برای نوشیدن شهد گیاهان مناسب است.	
نیزه‌مانند پرنده منقار نیزه‌مانندش را در بدن ماهی فرو کرده و آن را صید می‌کند. در لبه‌ی منقار این پرندگان زوائد دندان‌مانندی وجود دارد که با آن‌ها می‌توانند ماهی را محکم نگه دارند.	
قلاب‌مانند پرندگان شکاری که طعمه‌های زنده را شکار می‌کنند، منقاری قلاب‌مانند دارند. این نوع منقار برای گاز گرفتن جمجمه یا گردن طعمه و پاره کردن گوشت آن به قطعات کوچک‌تر که قابل بلعیدن باشد استفاده می‌شود.	
تخت و گرد این نوع منقار برای صاف کردن و جدا کردن گیاهان، دانه‌ها و جانوران کوچک از میان گل و آب مناسب است.	
کوتاه، پهن و قلاب‌مانند منقارهایی که ابتدای‌شان پهن و صاف است مخصوص پرندگانی است که در هوا حشرات را شکار می‌کنند. این پرندگان اغلب پرهایی مو مانند در گوشه‌ی دهان خود دارند که گشادی دهان را افزایش می‌دهد و به آن‌ها در صید طعمه کمک می‌کند.	
بلند، پهن و کیسه‌مانند این نوع منقار گشسان و مخصوص صید چندین ماهی هم‌زمان از میان آب است.	

در لینک زیر یک بازی آنلاین آمده است که می‌توانید دانسته‌های‌تان در مورد سازگاری نوک پرندگان و غذاهای‌شان را محک بزنید:

http://projectbeak.org/adaptations/beaks_test.htm

تجربه‌ی بلندخوانی کتاب «همایش پرندگان» برای نوجوانان

کتاب «همایش پرندگان» در «موسسه توانمندسازی مهر و ماه» با تسهیل‌گری خانم ویکتوریا فاتحی یکی از کارشناسان «با من بخوان» و با حضور ۱۱ نوجوان بلندخوانی شد. در ادامه شیوه‌ی برگزاری این نشست، که شامل هر سه مرحله‌ی پیش، هنگام و پس از بلندخوانی است را می‌خوانید.

پیش از بلندخوانی

نخست یک فعالیت برای تن‌آرامی انجام دهید، در ادامه نظر نوجوانان را به عنوان کتاب جلب کنید و از آن‌ها بخواهید درباره‌ی موضوع کتاب گمانه‌زنی کنند. نوجوانان حاضر در این نشست بلندخوانی گمانه‌های زیر را بیان کردند:

- موضوع کتاب درباره‌ی جشنواره‌ی پرنده‌هاست.
- کتاب از برنامه‌ای برای پرنده‌ها می‌گوید.
- کتاب داستانی درباره‌ی گردهمایی پرندگان است.

پس از شنیدن گمانه‌زنی‌ها به نوجوانان توضیح دهید که این کتاب بازآفرینی کتاب منطق‌الطیر عطار است و از آن‌ها بپرسید آیا درباره‌ی عطار و داستان منطق‌الطیر چیزی می‌دانند؟

هنگام بلندخوانی

بلندخوانی این کتاب می‌تواند به صورت پرفورمنس (performance) اجرا شود. برابر فارسی اصطلاح «پرفورمنس آرت»، هنر اجرا یا هنر نمایش‌گون است؛ اجرایی نمایش‌گون که در لحظه و با تعامل میان اجراکننده و مخاطب‌اش خلق می‌شود. هر پرفورمنس فقط یک بار اتفاق می‌افتد پس اجراهایی که تکرار می‌شوند را پرفورمنس نمی‌دانیم، بلکه نام نمایش یا تئاتر بر آن‌ها می‌گذاریم. پیش از آغاز کار درباره‌ی پرفورمنس، نمایش و تئاتر با کودکان گفت‌وگو کنید و توضیح دهید که برای انتقال احساس و معنای کتاب بهتر است دیالوگ‌ها با لحن مناسب و همراه با فراز و فرود بیان شوند.

در تجربه‌ی موسسه‌ی مهر و ماه ابتدا این کار برای دختران دشوار بود و حتی از بلند کردن صدای‌شان خجالت می‌کشیدند ولی در ادامه، کار بسیار خوب پیش رفت و

یکی از دختران که بلندخوانی دو نقش (پرنده‌ی کوچک و کوه) را بر عهده داشت برای هر نقش خود صدایی متناسب با آن را انتخاب کرد. تسهیل‌گر در نقش راوی و یکی از دختران (به انتخاب خودش) در نقش هدهد از روی متن خواندند. سایرین نیز به ترتیب هر کدام نقشی را انتخاب و بلندخوانی کردند. در مواردی که نقل قول از پرندگان بود گروه به صورت دسته جمعی بلندخوانی کردند. بلندخوانی گروهی فضایی شاد و پر از هیجان را ایجاد کرده بود. بلندخوانی به آرامی پیش رفت و با دیدن تصویرهای کتاب همراه بود.

پس از بلندخوانی

برای فعالیت پس از بلندخوانی با به کارگیری تکنیک «خوشه سازی»، نگارش خلاق را تمرین کنید. البته لزومی ندارد از این تکنیک نامی برده شود. برای اجرای این تکنیک باید مراحل زیر را اجرا کرد.

- انتخاب واژه‌ی پرندگان به عنوان هسته‌ی مرکزی.
- ثبت واژه‌های مرتبط با آن به مدت دو دقیقه.
- نگارش متنی کوتاه با واژه‌های ثبت شده به مدت ده دقیقه.
- بلندخوانی متن‌ها و گفت‌وگو درباره‌ی سبک هر نوشته (خواندن متن اجباری نیست و نوجوانانی که تمایلی به خواندن نوشته‌شان دارند، می‌تواند داوطلب خواندن شوند).

از مجموع یازده نوشته در فعالیت پس از بلندخوانی در موسسه‌ی مهر و ماه، سه نوشته ادبی و بقیه برگرفته از متن کتاب‌های علوم بودند و بیش‌تر جنبه‌ی آگاهی‌رسانی داشتند.

نکته‌های خواندنی از تجربه‌ی نشست بلندخوانی کتاب «همایش پرندگان» در

موسسه‌ی مهر و ماه:

- در گمانه‌زنی ابتدای نشست، با توجه به عنوان کتاب و ایرانی نبودن نویسنده، هیچ‌کس گمان نمی‌کرد که موضوع کتاب بازآفرینی از منطق‌الطیر عطار و داستان سیمرغ باشد.
- در طول بلندخوانی نوجوانان مجذوب تصویرهای کتاب شدند و به‌همین سبب بلندخوانی به‌آرامی پیش می‌رفت و همه‌ی حاضران فرصت کافی برای مشاهده‌ی تصویرهای کتاب داشتند.
- با این‌که به موضوعاتی چون داستان سیمرغ و ققنوس، کوه قاف، عرفان، هفت وادی سلوک عارفانه در کتاب‌های درسی اشاره شده است اما نوجوانان آشنایی درستی با آن‌ها نداشتند و بلندخوانی این کتاب فرصتی ایجاد کرد که نوجوانان حاضر در نشست با این مفاهیم و افسانه‌ها آشنا شوند.
- اجرای بلندخوانی با گفت‌وگو و پیوند مفاهیم مستتر در هفت وادی با مسائل روزمره‌ی نوجوانان (کنکور، مسئولیت فردی، دوستی، همدلی، بردباری، کوشش، ایثار و ...) همراه بود. همه‌ی حاضران در این گفت‌و شنود شرکت کردند و موضوع رنج رسیدن به هدفی والا در زندگی به بحث گذاشته شد.
- تاکید بر اهمیت بیان خود و احساسات خود از راه نوشتن، موضوع اصلی فعالیت پس از بلندخوانی بود.

خوانش عمیق‌تر برای واکاوی لایه‌های پنهان کتاب

کتاب‌های خوب راه‌هایی هستند به سوی درک و نگاهی تازه. برای سفر در کتاب‌های خوب، باید مسیر را به‌درستی بشناسیم و با پیچ‌وخم‌های هر داستان آشنا باشیم. از این رو پیشنهاد می‌کنیم پیش از سهیم شدن این کتاب با کودکان و نوجوانان، دو مقاله زیر را در سایت کتابک مطالعه کنید.

همایش پرندگان، بیانیه‌ای برای شناخت خویشتن - نوشته لیلا کفاش‌زاده:

<https://ketabak.org/jg0p9>

شگردهایی برای خواندن یک کتاب خوب، بررسی کتاب همایش پرندگان - نوشته عادل خلیفی:

<https://ketabak.org/8r3ul>

در این دو مقاله نکات و توضیحاتی آمده است که می‌تواند در شناخت بهتر و واکاوی عمیق‌تر کتاب «همایش پرندگان» به یاری ترویج‌گران، مربیان و کتابداران بیاید تا لایه‌های پنهان این کتاب را کشف و در گفت‌وگو با کودکان به شکل غیرمستقیم از آن بهره بگیرند.

منابع

- گروه دستنامه‌های «با من بخوان»، دستنامه‌ی کتاب قصه‌های خوب برای بچه‌های خوب - شیخ عطار.
- محمدهادی محمدی، زهره قایینی (۱۳۸۲، ۱۳۹۴). تاریخ ادبیات کودکان (جلدهای ۶ و ۹)، تهران، موسسه پژوهشی تاریخ ادبیات کودکان.
- سایت کتابک، شگردهایی برای خواندن یک کتاب خوب، بررسی کتاب همایش پرندگان، عادل خلیفی.
- سایت کتابک، همایش پرندگان، بیانیه‌ای برای شناخت خویشتن، لیلا کفاش‌زاده.
- سایت کتابک، درباره پیتتر سیس.

<http://projectbeak.org/adaptations/start.htm>

<http://www.lycodonfx.com/blog/wordpress/2015/01/bird-life-ed-ucational-posters-for-kids-schools>

تدوین و تنظیم: گروه دستنامه‌های «با من بخوان»

همکاران این دستنامه:

ویکتوریا فاتحی، ابوالفضل قربانی، شیدا اکبری،

صفورا زواران حسینی، سارا یوسف‌پور

